Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Факультет дошкільної та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

РЕФЕРАТ
на
ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

освітнього ступеня «магістр»

«АРТ-ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ»

Виконала:
студентка VI курсу, групи 614дз,
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Освітня програма Спеціальна освіта
Анастасія ФІНЮТІНА

Керівник:
канд. пед. наук, доцент
Інна БАБІЙ

Рецензент:
доктор пед. наук, професор
Світлана ЦИМБАЛ-СЛАТВІНСЬКА

Умань – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП 3

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ АРТ-ТЕРАПІЇ НА РОЗВИТОК МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ 8

1.1 Становлення арт-терапії як засобу впливу на людину 8

1.2 Аналіз стану проблеми впливу арт-терапії на розвиток дитини молодшого шкільного віку 17

1.3. Особливості впливу арт-терапії на дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку 31

1.4. Педагогічні умови впливу арт-терапії на розвиток дитини молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку шляхом підвищення рівня її соціально-педагогічної підтримки

РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ 41

2.1. Завдання й методика експериментального дослідження 41

2.2. . Особливості соціальної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку 49

2.3. Рівні сформованості критеріїв соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку 64

2.4. Методика формування соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку 78

2.5. Результати формувального експерименту

ВИСНОВКИ 82

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 85

ДОДАТКИ 96

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі становлення України як демократичної держави формується нове ставлення суспільства до дітей з різноманітними порушеннями психофізичного розвитку, нове бачення умов і шляхів їх соціалізації та інтеграції в соціум. У цьому контексті особливого значення набуває відповідне удосконалення змісту спеціальної освіти та методик навчання таких дітей, в тому числі і із затримкою психічного розвитку.

У працях вітчизняних та зарубіжних дослідників визначено низку чинників, які впливають на шкільне навчання: рівень сформованості пізнавальної діяльності (В. Давидов, А. Дусавицький, Д. Ельконін, Л. Коломийченко, С. Максименко, В. Рєпкін), емоційно-вольової сфери (Б. Баєв, І. Бех, О. Івановський, В. Котирло), навчальної мотивації (Л. Божович, Н. Власова, Б. Додонов, І. Дороніна, Н. Єлфімова, Р. Жданова, С. Зазюн, Л. Кузнєцова, І. Кулагіна), самооцінки (Н. Жулідова, Л. Фоміна, Г. Цукерман), самоконтролю (Ю. Батій, М. Боришевський, Г. Горобєц, О. Мосєєва, Г. Мор, Г. Нікіфоров). Основними критеріями, які забезпечують достатній рівень навчальної діяльності визнано певний розвиток психічних процесів, мотиваційно-вольової сфери і надання соціально-педагогічної підтримки.

Проблема впливу арт-терапії на самопочуття людини різнобічно представлена в дослідженнях А. Готсдінера, Є. Іванченка, М. Кисельової, О. Семашка, М. Старчеуса та ін.; арт-терапії як інструменту прогресивної психолого-педагогічної допомоги (Л. Єрмолаєва-Томіна, М. Кисельова, О. Копитін, М. Костевич, А. Старовойтов та ін.); як компонента навчальної діяльності (О. Вознесенська, О. Деркач, І. Дмитрієва, Л. Мова, О. Плетка та ін.); досліджено особливості застосування арт-терапії у процесі роботи з дітьми молодшого шкільного віку (О. Медвєдєва, С. Рибакова, Н. Сєргєєва та ін.).

Теоретичний аналіз джерельної бази засвідчив, що більшість експериментальних досліджень здебільшого зосереджені на особливостях навчання дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Проте,

нині практично відсутня цілісна система соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Означене вище зумовлює необхідність вирішення питань наукового обґрунтування теоретичних засад і механізмів надання соціально-педагогічної підтримки дітям цієї категорії використовуючи арт-терапевтичної технології. Актуальність проблеми та її недостатнє розробленість у вітчизняній корекційній педагогіці обумовили вибір теми магістерського дослідження: «**Арт-терапія як засіб соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку».**

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов застосування арт-терапії як засобу соціально-педагогічної підтримки дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Відповідно до мети було визначено такі **завдання:**

1) здійснити теоретичний аналіз психолого-педагогічних джерел щодо впливу арт-терапії на розвиток дітей молодшого шкільного віку;

2) вивчити стан соціально-педагогічної підтримки дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку у практиці роботи різних освітніх закладів;

3) визначити та обґрунтувати педагогічні умови застосування арт-терапії для соціально-педагогічної підтримки дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку;

4) експериментально перевірити педагогічні умови впливу арт-терапії на рівень соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Об’єкт дослідження – соціально-педагогічна підтримка дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження – арт-терапія як засіб соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Теоретико-методологічну основу дослідження склали: теорія соціалізації та концепція соціального виховання Л. Виготського; теоретичні положення про складну структуру дефекту (М. Земцова, Л. Солнцева, В. Тарасун, О. Хохліна та ін.); теоретико-емпіричні дослідження феномену психологічного та соціально-педагогічного супроводу (А. Асмолов, М. Бітянова, І. Дубровіна, О. Казакова, О. Козирєва, С. Кривцова та ін.); сучасні положення корекційної педагогіки та спеціальної психології стосовно організації корекційно-виховного процесу для забезпечення розвитку дітей з психофізичними порушеннями (І. Бех, В. Бондар, І. Дмитрієва, І. Єременко, В. Засенко, М. Земцова, В. Кобильченко, А. Колупаєва, Л. Куненко, І. Моргуліс, Т. Сак, В. Синьов, Є. Синьова, М. Шеремет та ін.); праці вітчизняних і зарубіжних філософів, психологів, соціологів, педагогів-дефектологів (П. Блонський, В. Бочарова, І. Колесник, І. Кон, А. Мудрик, П. Наторп, С. Русова, Л. Сохань, В. Тарасун, К. Турчинська та ін.), в яких розкриваються закономірності соціального становлення особистості, особливості фізичного, психічного та духовного розвитку дітей з психофізичними порушеннями розвитку, найважливіші принципи соціально-педагогічного забезпечення освітньо-виховного процесу, спрямованого на формування життєвих компетенцій.

Методи дослідження. Для розв’язання окреслених завдань використовувався комплекс взаємопов’язаних методів наукового дослідження, зокрема:

– *теоретичні:* вивчення, аналіз та узагальнення загальної та спеціальної психолого-педагогічної та методичної літератури щодо особливостей і шляхів надання соціально-педагогічної підтримки молодшим школярам із затримкою психічного розвитку;

– *емпіричні:* вивчення шкільної документації та узагальнення практичного досвіду педагогів спеціальних шкіл, бесіди, педагогічне спостереження та експеримент (констатувальний та формувальний) з метою отримання фактичних даних стосовно стану надання соціально-педагогічної підтримки учням молодших класів із затримкою психічного розвитку;

– *статистичні:* кількісний та якісний аналіз експериментальних даних з метою визначення рівнів надання соціально-педагогічної підтримки в початковій ланці спеціальної школи.

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, додатків (на 3 сторінках), списку використаних джерел (74 найменувань).

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало підстави для таких висновків:

1. Різнобічний аналіз педагогічної, психологічної, філософської та соціологічної літератури дав підстави визначити особливості соціально-педагогічної підтримки у процесі навчання та соціалізації дітей із затримкою психічного розвитку; окреслити діапазон використання арт-терапії у навчально-виховному процесі спеціальних загальноосвітніх закладів для дітей із затримкою психічного розвитку.

2. За результатами аналізу науково-методичної літератури та вивчення практики арт-терапії охарактеризовано як технологію та метод навчально-виховної роботи з дітьми та доведено, що вона позитивно впливає на загальний розвиток молодших школярів із затримкою психічного розвитку та може ефективно використовуватися у процесі надання їм соціально-педагогічної підтримки в умовах навчальних закладів різних типів.

3. Визначено та обґрунтовано педагогічні умови застосування арт-терапії для соціально-педагогічної підтримки дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку Найбільш сприятливими педагогічними умовами підвищення рівня соціально-педагогічної підтримки дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку є: цілеспрямований систематичний педагогічний вплив на особистість дитини з урахуванням її індивідуальних психофізичних особливостей; поєднання традиційних методів навчання та арт-терапії у навчально-виховному процесі; збагачення змісту виховної роботи методами арт-терапії (музикотерапії, казкотерапії, ігротерапії та ізотерапії).

4. Експериментально перевірено педагогічні умови впливу арт-терапії на рівень соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку. Розроблено та обґрунтовано критерії, показники та рівні соціально-педагогічної підтримки дітей молодшого шкільного віку із

затримкою психічного розвитку в різних умовах навчання (спеціальні загальноосвітні школи та інтегровані класи), що дало змогу визначити організаційно-педагогічні умови підвищення її ефективності засобами арт-терапії.

5. Шляхом емпіричного дослідження, на основі розроблених критеріїв та показників, було виділено три рівні соціально-педагогічної підтримки молодших школярів із затримкою психічного розвитку: низький – у 45 %; середній – у 37 %, високий рівень соціально-педагогічної підтримки у 17,5 % дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів використання арт-терапії для соціально-педагогічної підтримки дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку. Перспектива подальшого дослідження полягає в організації комплексного та системного впливу засобів арт-терапії у процесі навчання та виховання дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.